

ГРУПОВАТА РАБОТА - КЛЮЧ ЗА ПОВИШАВАНЕ ЕФЕКТИВНОСТТА НА УЧЕБНИЯ ПРОЦЕС В НАЧАЛЕН ЕТАП

Зоя Божидарова Симонова, гр. Пловдив

zoia_simonova@abv.bg

GROUP WORK AS A KEYS TO IMPROVE THE EFFECTIVENESS OF THE LEARNING PROCESS

Abstract: *This article introduces group work as a teaching and learning strategy. It considers the process planning of group work, the role of the teacher and the process assessment of learners. Group work is a form of cooperative learning. It aims to handle individual differences, develop students from an early stage knowledge, generic skills (communication skills, collaborative skills, critical thinking skills) and attitudes.*

Keywords: *group work, strategies, teaching, learning*

Съществуват различни подходи за определянето на груповата форма на обучение. За означаването ѝ отделните автори използват различни понятия; съвместна дейност, групово учене, груповая форма на учебна дейност, груповая организация на дейността, кооперативна груповая форма, екипна дейност и др.

Груповата форма на обучение в начален етап (3 клас) благоприятства за значително разширяване на педагогическото общуване между учителя и учениците, от една страна, и между самите тях, от друга. Тя позволява да се прилага диференциран подход към учениците, стимулира развитието на самостоятелното им мислене и творческото им въображение, допринася за формиране на организационната им култура.

Научните изследвания показват, че добре разработената и проведена груповая работа води до по-голямо усвояване и разбиране на това, което се преподава. Литературата документира ползите от груповата работа:

- ✓ Развитие на сътрудничество и умения за планиране;
- ✓ Възможности за лидерство и споделено лидерство;
- ✓ Повишено активно участие в процеса на учене;
- ✓ Подобрена работа на учениците;
- ✓ Възможности за учениците да работят върху големи и/или сложни задачи или проекти;
- ✓ Насърчаване на автономията чрез прехвърляне на част от отговорността за преподаване и учене върху учениците;
- ✓ Възможност за критика на личното разбиране;
- ✓ Получаване на обратна връзка чрез взаимна проверка;
- ✓ Насърчаване способността на учениците да мислят критично за

собственото си учене;

2. Планиране на групова работа

Съвместната работа представлява подход за преподаване и учене, при който групи от ученици в 3 клас работят заедно за решаване на поставената задача. В такава ситуация се очаква членовете на групата да се организират и работят продуктивно като разпределят задачите и натоварването помежду си.

Третокласниците общуват, обменят идеи и задават въпроси. Когато работят заедно, те избират общ метод или стратегия за работа. Това налага учащите да бъдат адаптивни, отговорни и гъвкави, да поддържат коректни взаимоотношения, да се адаптират към останалите, да защитават своята позиция, да обсъждат, да критикуват и да понесат критика.

Работата в група предоставя възможност на учениците от 3 клас да видят подхода на всеки един от останалите и да вземат решения за справяне с проблема.

При съвместната работа се формират и междуличностни умения:

- Позитивна зависимост;
- Съгласуваност при вземане на решенията;
- Умения за водене на диалог и дискусия;
- Взаимодействие лице в лице;
- Умения за разрешаване на конфликти;
- Лидерски умения при ръководене на групата;
- Индивидуална и групата отговорност;

Възможните отрицателни последствия, които се дължат на несъвършенства в организационната и съдържателната част на груповите методи в начален етап са:

- Пренапрежение в работата на учениците;
- Ангажираност на едни ученици и недостатъчна натовареност на други, поради личностни особености и индивидуални възможности;
- Възникване на конфликтни взаимоотношения между отделните групи или между партньорите в групата;
- Нарушаване на дисциплината, шум, движение из класната стая и др.

2.1. Създаване на групи

Критична фаза в управлението на работната група е формирането на екипите. Учителят трябва добре да обмисли състава и размера им - това зависи от самите ученици и от естеството на поставената задача. Групи от двама или трима души могат да бъдат подходящи за по-неопитните ученици, както и при поставяне на по-кратки и елементарни задачи. Групи от четирима или шестима са подходящи за по-опитните ученици, на които могат да се поставят по-сложни задачи. Допълнително предимство на малките групи е, че се намалява възможността за конфликти между членовете на групата.

Съставът на групата може да влияе върху ефективността на ученето и качеството на задачата или проекта, създаден от групата. При определяне на екипите възникват следните въпроси:

- Кой трябва да определи членовете в групата – учителя или учениците?

- Трябва ли членовете на групата да са със сходни или с различни знания и умения?
- Трябва ли групирането да бъде на случаен принцип и какви критерии трябва да се използват?

Отговорът на тези въпроси до голяма степен се определя от целта на работната група и от контекста, в който тя е поставена. Могат да бъдат взети предвид следните аспекти:

- ❖ Ако образователната цел е да се анализира до каква степен групата ще се справи с даден проблем, по-способната група ще постави база за сравнение;
- ❖ Ако образователната цел е обучаемите да овладеят едно средно ниво на постижения, тогава е възможно сформиранието на група от участници с различни способности. „Най-ефективните са смесените групи (ученици с различни знания и умения). Но ако диапазонът е твърде голям, тогава нито по-добрите, нито по-слабите ученици ще научат повече” .

Неудовлетвореността на част от учениците може да бъде частично избегната, когато учителят обясни по време на сформиранието на групата защо дадени ученици ще работят заедно в екип, а именно – за да могат да увеличат максимално шансовете си за подобряване на знанията и уменията си (сътрудничество и взаимопомощ).

Има противоречиви мнения относно целесъобразността на самостоятелно избраните групи. Възможни са например сформирания на приятелски подгрупи в рамките на основната група, като по този начин се дестабилизира груповия процес.

Освен това е възможно някои ученици въобще да не бъдат поканени и пожелани от никоя група и да не са в състояние да си съставят собствена.

Какъвто и метод за групиране на учениците да се използва, учителят трябва да им предостави съдействие при формирането на групите.

2.2. Предварителна подготовка на учениците за работа в група и

запознаване с начина на оценяване

Възможно е в началото някои ученици да нямат необходимите умения да работят в група или пък уменията им за подобен начин на работа да са недостатъчни и да се нуждаят от обогатяване или промяна. Затова е възможно да се наложи известно време учениците да практикуват и развиват умения, свързани с постигане на цели и толерантност, даване и получаване на обратна връзка, преговаряне и справяне с конфликти.

При оценяването на работата, е важно те да разбират и знаят върху каква база става то, какви са критериите.

2.3. Ролята на преподавателя в процеса на обучение

Ако критериите и ролята са ясно установени, повечето групи в 3 клас се справят успешно дори и с малка намеса от страна на учителя. Най-често проблемите, които възникват, са свързани с отсъствие на някого от екипа. Това затруднява работата по поставения проблем, поставен на цялата група.

Учителят трябва да съдейства на членовете на групата да осъзнаят функционирането ѝ и, ако е необходимо, да промени критериите, целите и задачите. В тази връзка той може и да преразгледа индивидуалните задачи или роли.

Изискването всяка група да разработи план за действие и да делегира задачите/ролите вътре в нея, допринася за по-ефективното използване на ограничения период от време. Това може да се използва за наблюдение на напредъка. Необходимо е редовно проверяване работата на групата чрез представяне на отчет или представяне на текущия проект.

Много от проблемите, свързани с „трудните“ групи или ученици, могат да се редуцират, ако се открият и обсъдят в началото на обучението. Въпреки това учениците могат да не желаят да разкриват проблемите и затрудненията си и затова трябва да бъдат предоставени възможности те да натрупат увереност.

Трябва да има яснота кой може да окаже подкрепа при възникнал проблем. Обикновено това е учителя или бързо справящите се ученици. Учителят може да идентифицира всяка група, която е нефункционална.

След като е установен проблем, учениците могат да бъдат помолени да отговорят на следните въпроси:

- Какъв е основният проблем в групата?
- Какво може да се направи, за да се реши проблема?
- Кой е най-неотложният проблем за разрешаване?
- Какво бихте искали да кажете на членовете на групата?

Учителят трябва да обсъди с групата възникналите проблеми и да уточни с тях начини за справяне, както и начин за постигане на поставените цели. Ако някой от екипа напусне състава на групата е възможно да се наложи оказване на подкрепа чрез предлагане на алтернатива на тези, които остават в групата.

От самото начало трябва да е ясно как трябва да бъдат третирани проблемите, които възникват в групата. Това може да се постигне чрез ясно установяване на конкретните роли на ученика и учителя. Акцентът трябва да бъде поставен върху конкретния проблем от процеса на работа, а не върху нечия вина. Добре е да се избягва разформирание на по-слабо справящите се групи, дори тогава, когато обучаемите желаят това. Членовете на една разформирана група може да не се приемат добре от новата, в която попаднат, и това да наруши процеса на справяне със задачата от цялата група.

Учениците, които не допринасят за успеха на групата може да се възползват от нея. Затова е необходимо да се направи разграничение между типове несътруднически участници в групова работа – „съзнателно несътруднически”, „случайно несътруднически”, „ситуационно несътруднически” и „възползващи се”.

Полезно е да се изисква от учениците да поставят (анонимно) оценка на участието на членовете на групата. Когато стане ясно, че някой не е дал достатъчен принос за работата на групата, трябва да се помисли за съответна мярка. Учениците трябва да бъдат информирани за тази практика в началото на обучението. Това ще помогне на тези, които се възприемат като „несътруднически”, да увеличат приноса си към групата. Трябва да е ясно на учениците, че е отговорност на групата тя да гарантира еднаквата продуктивност на всички. Също така и поставената задача трябва да гарантира еднаквото участие и принос на всеки участник за задоволителен резултат.

3. Оценяване на групова работа

Оценката за учениците от 3 клас се превръща в основна цел и акцент на обучението. Поради тази причина процесът на оценяване изисква внимателна подготовка. Съществуват известен брой методи за оценяване на аспектите на работната група, а именно – определяне на общ критерий за оценяване, базиран само на продукта или на комбинация от продукти, процес на груповата работа и индивидуални усилия. Оценката може да включва партньорско и съвместно самооценяване, както и оценка от страна на учителя. Въпреки това, всеки от вариантите има своите предимства и недостатъци.

3.1. Проблеми при оценяване на груповата работа

Има редица критични въпроси, на които ние, учителите трябва да си отговорим преди да преминем към оценяване на груповата работа. Те включват:

- ✚ Трябва ли да се дават на учениците едни и същи оценки въз основа на приноса на всеки от тях към представянето на групата?
- ✚ Ако се оценява приноса на всеки ученик, как ще се знае какво точно е допринесъл за групата?
- ✚ Допустимо ли е в групата да има ученици, които не искат да работят по тази начин?
- ✚ Какво да се направи, ако член на групата напусне състава и остави групата с необходимост от преразпределяне на задълженията на членове?
- ✚ Как да се постъпи, ако групата се разпада или ако член на групата не успява да се справи със своята част от разпределената работа?

Оценяването има решаващо значение за подхода на работа на участниците в екипа, особено в началния етап на образование. Тя е стимулираща.

Образованието се основава на предположението, че окончателните оценки отразяват постиженията на всеки отделен ученик. Това ясно подчертава трудностите по отношение на оценяването в работата по групи, тъй като продуктът от нея се отнася на цялата група.

При опит да се ръководи груповата работа в контекста на индивидуалното оценяване, е необходимо знанията на учениците да се обогатяват чрез сътрудничество в групата и да се оценяват индивидуалните постижения на всеки.

Изследвания сочат, че докато се запазва индивидуалният характер на оценките, мотивацията за сътрудничество се намалява. Учениците, които смятат за себе си, че са сред по-активните в групата, могат да приемат сътрудничеството като оцеляващо тяхното предимство и последвалото индивидуално оценяване.

Алтернативен подход би бил определянето на групови оценки, на базата на индивидуалните. Допуска се, че този подход може да обезпокои учениците и учителите поради факта, че някои участници в групата могат да получат по-високи оценки, базирани на работата на други членове на екипа. В друг случай притеснението идва от това, че някои ученици могат да получат по-слаба оценка, тъй като са били „ощетени” от техните партньори. Когато дадена задача изисква интензивно сътрудничество, поставянето на отделни оценки на членовете на групата е не само трудно, но и се явява в противоречие с колективната специфика на задачата.

Еднаквите оценки на членовете на групата биха насърчили сътрудничеството, премахвайки всяка вероятност за съперничество и конкуренция.

Въпреки това обаче, индивидуалните оценки предполагат по-висока производителност и по-добро справяне със задачата.

Необходимо е да се въведе принцип на неконкуриране в рамките на една група, като оценяването се базира на стандарта, постигнат от всеки индивидуално, вместо на базата на съревнование между групите.

Третият подход за справяне с трудностите се използва все повече в практиката. Учениците работят в екип, за да изпълнят дадената задача.

Въпреки това поставянето на отделни оценки, отчита приноса на всеки член на групата. Информация за приноса на всеки може да бъде предоставена по различни начини – използването на устно представяне, писмено представяне – мисловна карта за приноса и постиженията на всеки, прилагане на партньорска оценка, оценяване на собствения принос.

Информацията, събрана по този начин, може да се използва от учителя за формиране на окончателната оценка на ученика.

Друг вариант на този подход се основава на разпределението на колективна оценка на групата. Групата може да реши дали оценката да се разпредели равномерно или неравномерно между членовете ѝ.

Преподавателят трябва да определи окончателната оценка въз основа на собствената си професионална преценка и опит.

3.2. Насоки при оценяване на груповата работа

За оценяване на груповата работа се прилагат следните насоки:

- Учителят трябва ясно да определи предназначението и функцията на групата, работеща по съответния проект или задача. Той трябва да поясни защо задачата е подходяща за тази група и как този процес и съдържанието на проекта ще помогне за постигане на поставените цели на обучението. Тази информация трябва да бъде съобщена на учениците в самото начало.
- Учителят трябва да се увери, че оценяването насърчава и засилват ефективността на работата на групата.
- Учителят трябва да раздаде на учениците в писмен вид пълно обяснение на изискванията - критериите за изпълнението на задачата, начин на представяне, включвайки информация за оценяване, както времето за изпълнение и пълна информация за дейността – ролята на всеки ученик в групата:
 - Основни правила на групата;
 - Разпределението на задачите в рамките на групата според ролите;
 - Критериите за оценяване на групата – представяне/резултати, включително как ще бъде разпределена общата оценка между участниците в съвместния процес (т.е. начина, по който учениците си сътрудничат по време на задачата, проекта);
- Оценка на индивидуалния принос;
- Кой ще извършва оценяването;

- Свободната позиция, ако група изгуби член или по някакъв начин тя се разпадне;
- Етапите на обратна връзка по време на периода за оценяване, с цел проследяване на напредъка на групата и крайните резултати;
- Как ще бъде оценен приносът на всеки член на групата (напр. използване на индивидуални дневници, чрез съвместна / външна оценка на процеса на сътрудничество и др.)
- Време за работа – коментирание на санкции при неспазването му.
- Ако се налага наред с изпълнението на задачата да бъдат развивани и умения за работа в група, и двете цели трябва да бъдат добре разяснени, заедно с критериите за оценяването им. Необходимо е да бъдат дадени и ясни инструкции относно изпълнението на задачата и разпределянето на подзадачите.
- Използване на учебници, тетрадки, работни листове, протоколи и помощни материали като основа за по-нататъшното изясняване на изискванията към задачата, както и относно усъвършенстването на уменията за работа в група. Те трябва да бъдат поставени в писмена или електронна форма придружени с коментар и обяснение към всички.
- Осигуряване на подробна обратна информация, чрез която да се подпомага текущата работа на групата, както и специфична обратна връзка за всички аспекти на дейността и резултатите от нея - кратки презентации, очертавания на груповия прогрес, планиране на различните компоненти на задачите на етапи и др.

4. Мнения на ученици от 3 клас при използване на груповата работа

За определяне отношението на учениците от 3г клас от ОУ „Яне Сандански” гр. Пловдив относно работата им в група е проведено интервю. Интервюто съдържа въпроси, които установяват мнението им относно работата им в екип:

- Работи ли добре вашата група в екип?
- Каква част от взаимното сътрудничество беше успешна?
- Чувствате ли се подготвени за решаване на подобни проблеми?
- Какво бихте направили по различен начин, за постигане на максимален ефект от сътрудничество?
- Допадна ли Ви работата в група?
- Каква подкрепа би била от полза?

Отношението на учениците от 3 г клас за работата им в група е положително и повечето от тях смятат, че съвместната работа е добра техника за учене при която имат възможност да общуват, обменят идеи и задават въпроси, работят заедно, избират общ метод или стратегия за работа и т.н. В съвместната си работа те поддържат коректни взаимоотношения, адаптират се към нуждите на останалите, защитават своята позиция, обсъждат, критикуват и понасят критика.

Третокласниците мислят, че работата в група е полезна и им помага при изучаване на учебното съдържание, като същевременно ги прави адаптивни, отговорни и гъвкави. Те смятат, че работейки в група, развиват умения, свързани с постигане на цели и толерантност, даване и получаване на обратна връзка, преговаряне и справяне с конфликти.

Учениците считат, че екипната работа по време на учебния час е полезна и забавна.

Повечето от тях казват, че работата в група за тях е по-ефективна от стандартните учебни дейности и им помага да се справят по-добре с поставените задачи.

Така може да се направи заключение, че груповата работа предоставя на учениците от трети клас (в началния етап на образование) една полезна стратегия за учене и положително преживяване по време на учебния процес.

Заклучение

След проведено изследване с ученици в 3 г клас в ОУ"Яне Сандански", гр. Пловдив, работещи в група по време на учебните дейности и при работа по проекти, може да се направи заключение, че груповата работа представлява една полезна стратегия за учене и в същото време осигурява позитивен климат по време на учебния процес.

Литература

1. Петров, П. Груповото обучение в началните класове.
2. Тодорина, Д. Общи организационни форми на обучение. Отпечатано в монография Форми на обучение, Благоевград, 2011г.
3. Папанчева Р., Кр. Димитрова, Н.Калоянова, Интегриране на информационните технологии в началното училище чрез използване на учебни проекти. Годишник на университет „Проф. д-р Асен Златаров“, Бургас, 2007

Приложение:

Екип _____ Име _____	Екип _____ Име _____
Екип _____ Име _____	Екип _____ Име _____

Фиг.1 Баджове на групите

Таблица 1. Карта за оценяване постиженията на учениците в груповата работа

Показатели	Равнище ниско	Равнище средно	Равнище високо
I. Критерий Умее да работи в екип.			
Сработва се.			
Работи сериозно и отговорно в екип.			
Умее да разработи план за решаване на проблем.			
Проявява ангажираност и интерес.			
II. Критерий Ораторски, лидерски и организаторски способности.			
Използва подходящ стил и език.			
Умее да презентира пред публика.			
Ръководи умело екипа.			
Организиран при спазване на срокове и изпълнение на задачи.			
III. Критерий Активност, креативност.			
Умее да подбира и			

подрежда информацията.			
Оформя естетично информацията, папката.			
Проявява творчество.			
IV. Критерий Умения за оценка и самооценка.			
Оценява съекипниците си справедливо.			
Самооценява се.			
V. Критерий Компютърни умения, работа с компютър, таблет и смартфон.			
Умее да работи в Paint			
Умее да работи с Power point ppt			
Умее да работи с Internet			
Умее да работи с имейл, прикачва документи.			